

ת נ "ך

לבתי ספר דתיים

על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעה וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה:
בשאלון זה שלושה נושאים, ומהם עליך לענות על שני נושאים בלבד.
ענה על כל שלוש השאלות באחד משני הנושאים שבחרת, ועל שתי שאלות משלוש בנושא האחר שבחרת.
סך הכול עליך לענות על חמש שאלות במבחן (לכל שאלה – 20 נקודות).

נושא א: דמויות מופת

נושא ב: "ארבעה נביאים שנתנבאו באותו הפרק"

נושא ג: פרשנות רש"י ורמב"ן

סך הכול לחמש שאלות משני נושאים – 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: תנ"ך שלם בלי פירושים.

ד. הוראות מיוחדות: — קרא בעיון את הוראות הבחירה, וענה על פי ההוראות.
— אין לצרף שאלות מנושאים שונים שלא לפי ההוראות.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

בשאלון זה שלושה נושאים. עליך לבחור בשני נושאים.
באחד מן הנושאים שבחרת עליך לענות על כל שלוש השאלות,
ובנושא השני שבחרת עליך לענות על שתי שאלות מן השלוש.
סך-הכול עליך לענות על חמש שאלות במבחן.

נושא א — דמויות מופת (לכל שאלה — 20 נקודות)

1. א. הן גדעון הן אסתר סירבו בתחילה לקבל את השליחות שהוטלה עליהם.

(1) עיין בשופטים, פרק ו'.

— מה היה הנימוק של גדעון לדחיית השליחות שהוטלה עליו?

— ציין דבר אחד ששכנע את גדעון להסכים לשליחות.

(2) עיין באסתר, פרק ד'.

ציין שני טיעונים של אסתר שבאמצעותם ניסתה לדחות את השליחות.

(7 נקודות)

ב. הן גדעון הן אלישע הושיעו את ישראל מידי אויב.

(1) עיין בשופטים, פרק ו', פסוקים ל"ג-מ', ובפרק ז', פסוקים ט'-י"ד.

ה' נתן סימנים כדי להסיר את החששות של גדעון לפני שיצא למלחמה במדיין.

ציין סימן אחד המתואר בפרק ו', וסימן אחד המתואר בפרק ז'.

(2) עיין במלכים ב, פרק ו', פסוקים ח'-כ"ג.

בעקבות תפילת אלישע הוכו האנשים בסנוורים. הסבר כיצד הכאתם בסנוורים מנעה

מגדודי ארם להוסיף לבוא.

(7 נקודות)

ג. אלישע ואסתר שילבו בפעילותם ביטחון בה' והשתדלות אנושית.

הוכח קביעה זו בנוגע לאלישע ובנוגע לאסתר. בסס את דבריך על הכתוב. (6 נקודות)

2. א.

עין בשופטים, פרק ו', פסוקים כ"ה-ל"ב.

(1) ה' ציווה על גדעון להשתמש לעבודת ה' בפריטים שיועדו לעבודה זרה.

ציין שני פריטים ששימשו לעבודה זרה המוזכרים בפסוקים אלה, והסבר את הפעולות שעשה גדעון כדי להשתמש בהם לעבודת ה'.

(2) מדוע ציווה ה' על גדעון להילחם בעבודה הזרה לפני שיצא למלחמה במדיין? ענה על פי פירוש שלמדת.

(7 נקודות)

ב.

עין בשופטים, פרק ז', פסוקים ב'-ח'.

"מִי יֵרָא וְחָרַד יָשֹׁב וְיִצְפֹּד מִהֶר הַגִּלְעָד" (פסוק ג').

"וַיֹּאמֶר ה' [...] הוֹרֵד אוֹתָם אֶל הַמַּיִם וְאַצְרְפוּ לָךְ שָׁם" (פסוק ד').

(1) מה הייתה התוצאה של הציוויים של ה' בשני הפסוקים, ומה הייתה המטרה של ה' בשני הציוויים?

(2) גדעון ערך ללוחמים "מבחן מלקקים". מה הייתה המעלה של המלקקים על פני הכורעים? ענה על פי פירוש שלמדת.

(7 נקודות)

ג.

עין בשופטים, מפרק ז', פסוק כ"ג ועד פרק ח', פסוק ג', ובפרק י"ב, פסוקים א'-ו'.

(1) מהי הבעיה שגדעון (בפרק ז') ויפתח (בפרק י"ב) התמודדו עמה?

(2) מצודת דוד (לשופטים, פרק ח', פסוק ג'): "אז - כשדיבר על לבם והודה להם על הניצחון והיכולת, נחו מזעפם".

יש הבדל בין הפתרון של גדעון לבעיה זו ובין הפתרון של יפתח.

לפי "מצודת דוד", מה הבדל זה יכול ללמד על מנהיגותו של גדעון?

(6 נקודות)

3. א.

עיין במלכים ב, פרק ב', פסוקים י"ט-כ"ה.

"וַיִּנְעָרִים קִטְנִים יָצְאוּ מִן הָעִיר וַיִּתְקַלְסוּ בוֹ וַיֹּאמְרוּ לוֹ עֲלֶה קָרַח עֲלֶה קָרַח" (פסוק כ"ג).

(1) הסבר את המשמעות של דברי הנערים לאלישע, על פי פירוש שלמדת.

(2) כתוב שני פירושים לביטוי "נערים קטנים". לפי כל אחד מן הפירושים, הסבר מה

הייתה מידת האחריות של הנערים למעשיהם.

(7 נקודות)

ב.

עיין במלכים ב, פרק ד' פסוקים א'-ז'.

(1) "וברכות של מעלה אינן מצויות אלא במה שיש בו ממש, ולא במקום ריקן".

(תרגום מתוך: ספר הזוהר, חלק א', פ"א)

הבא דוגמה לקביעה זו, לפי מלכים ב, פרק ד'.

(2) מה ההתנהגות של האישה יכולה ללמד על מידת אמונתה? הוכח את תשובתך מן

הפסוקים.

(7 נקודות)

ג.

(1) ר' יוסף קרא (למלכים ב, פרק ד', פסוק ד'): "כבוד הנס לבוא בהצנע".

הסבר כיצד הרעיון הזה בא לידי ביטוי בנס אסוך השמן (פרק ד', פסוקים א'-ז'),

ובנס החייאת בן השונמית (פרק ד', פסוקים ל"ב-ל"ה)

(2) עיין במלכים א, פרק י"ז פסוקים י"ז-כ"ד.

כתוב שתי נקודות דמיון בין נס החייאת הילד בידי אליהו ובין נס החייאת הילד בידי

אלישע.

(6 נקודות)

נושא ב — "ארבעה נביאים שנתנבאו באותו הפרק" (לכל שאלה — 20 נקודות)

4. הושע, פרק ב'

א. עיין בפסוקים ט"ז-כ"ה.

(1) מהו התהליך המתואר בפסוקים אלה?

מדוע תהליך זה יתרחש דווקא במדבר? ענה על פי פירוש שלמדת.

(2) על פי פסוקים ט"ז-י"ז, ציין שתי פעולות שיובילו להתרחשות התהליך.

(7 נקודות)

ב. (1) "וְאַרְשִׁתִּיךָ לִי לְעוֹלָם וְאַרְשִׁתִּיךָ לִי בְצֶדֶק וּבְמִשְׁפָּט וּבְרַחֲמִים" (פסוק כ"א).

רש"י: "בצדק ובמשפט - שתתנהגו בהן, ובחסד וברחמים - שיבוא לך מאתי על ידיהם".

על פי רש"י, מהו התנאי ומהי התוצאה בפסוק זה?

(2) בסס את דברי רש"י על ישעיה פרק א', פסוק כ"ז.

(7 נקודות)

ג. (1) עיין בפסוקים א'-ג'.

ציין שתיים מן ההבטחות של הנביא בפסוקים אלה.

(2) מלבי"ם (לפרק ב', פסוק ב'): "כי גדול יום יזרעאל - [...] שייקרא בשם יזרעאל מעניין

זריעה, שהגלות יהיה דומה כוורע גרעיני תבואה בעומק האדמה ונדמה לו שהגרעינים

נרקבו ונבלו ואחר כך יציצו ויצמחו ויוציאו פרי תבואה כפלי כפליים, כן יציצו מן הגולים

שנזרעו בארצות שְׁבָיִם עַם רב".

הסבר באמצעות הדימוי של מלבי"ם את תהליך הגלות והגאולה.

(6 נקודות)

5. מיכה, פרקים ג'-ד'

א. עיין בפרק ג', פסוקים ט'-י"ב.

(1) ציין שלוש קבוצות מנהיגים שהנביא מוכיח בפסוקים אלה, וכתוב מהו המאפיין

המשותף לחטאים של קבוצות אלה.

(2) "וְעַל ה' יִשְׁעֵנוּ לְאִמּוֹר הֲלוֹא ה' בְּקִרְבָּנוּ לֹא תָבוֹא עָלֵינוּ רָעָה" (פסוק י"א).

על פי דברים אלה, הסבר מדוע מנהיגי העם סבורים שהם מוגנים מפני הרעה.

(7 נקודות)

ב. עיין בפרק ד', פסוקים א'-ה'.

(1) נבואת הנחמה שבפסוקים אלה רומזת לתיקון החטאים שנזכרו בפרק ג',

פסוקים י'-י"א.

הוכח קביעה זו מלשון התיאור של החטא ומלשון התיאור של העונש.

(2) "וְהָלְכוּ גוֹיִם רַבִּים וְאָמְרוּ לָכֵן וְנִעְלָה אֶל הָר ה' וְאֶל בֵּית אֱ-לֹהֵי יַעֲקֹב וְיִזְרְנוּ מִדֶּרֶכִּיו וְנִלְכָּה

בְּאַרְחֻתָּיו" (פרק ד', פסוק ב').

"כִּי כָל הָעַמִּים יֵלְכוּ אִישׁ בְּשֵׁם אֱלֹהָיו וְאֶנְחֲנוּ נֶלֶךְ בְּשֵׁם ה' אֱ-לֹהֵינוּ" (פרק ד', פסוק ה').

הסבר את הסתירה לכאורה שבין פסוק ב' ובין פסוק ה', על פי פירוש שלמדת.

(7 נקודות)

ג. "וַיֵּשְׁבוּ אִישׁ תַּחַת גִּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֵנָתוֹ וְאִין מִחְרִיד כִּי כִי ה' צָבָאוֹת דָּבָר" (פרק ד', פסוק ד').

על פי רש"י, נבואת מיכה שבפסוק זה היא רמז לדברי ה' בויקרא, פרק כ"ו, פסוקים ג'-ו'.

(1) צטט מן הפסוקים בויקרא ביטוי זהה לנבואת מיכה שבפסוק זה.

(2) בדברי מיכה בפרק ד', פסוק ה' יש רמז להתקיימות התנאי שבדברי ה' בפסוקים

מויקרא. צטט והסבר את הרמז.

(6 נקודות)

6. עמוס, פרק ו'

א. (1) "הוֹי הַשֹּׁאֲנָנִים בְּצִיּוֹן וְהַבֹּטְחִים בְּהַר שְׁמֶרֶון" (פסוק א').

מהו הרקע לשאננות ולביטחון של מנהיגי ישראל ויהודה? היעזר במלכים ב, פרק י"ד, פסוקים כ"ג-כ"ה.

(2) "עֲבְרוּ כְלָנָה וְרָאוּ וּלְכוּ מִשָּׁם חֶמֶת רַבָּה וְרָדוּ גֵת פְּלִשְׁתִּים הַטּוֹבִים מִן הַמַּמְלָכוֹת הָאֵלֶּה אִם רַב גְּבוּלָם מְגֻבְּלָם" (פסוק ב').

מה רצה הנביא להדגיש בתוכחה שלו באמצעות הערים שציין בדבריו?

(7 נקודות)

ב. בפסוקים ז'-י"א עמוס מזהיר את העם מעונש שיבוא עליהם.

(1) העונש המתואר בפסוק ז' הוא "מידה כנגד מידה" על החטאים המתוארים בפסוקים א'-ו'.

הוכח קביעה זו באמצעות ציטוט מפסוקים א'-ו', וציטוט דומה בתוכנו או בלשונו מפסוק ז'.

(2) הסבר את המציאות המתוארת בפסוקים ט'-י', על פי פירוש שלמדת.

(7 נקודות)

ג. עיין בישעיהו, פרק ה', פסוקים ח'-י"ב, ובעמוס, פרק ו', פסוקים א'-ו'.

ישעיהו ועמוס הוכיחו את העם על כמה חטאים דומים. ציין אחד מהם.

הבא ציטוט מישעיהו וציטוט מעמוס להוכחת דברך.

(6 נקודות)

נושא ג — פרשנות רש"י ורמב"ן (לכל שאלה — 20 נקודות)

7. א. דרכו של רש"י בהבאת מדרשים

עיין בבראשית, פרק י"א, פסוק כ"ז-פרק י"ב, פסוק ה'.

רש"י (לפרק י"א, פסוק כ"ח): "על פני תרח אביו – בחיי אביו. ומדרש אגדה אומר: על ידי אביו מת, שקבל [התלונן] תרח על אברם בנו לפני נמרוד, על שפיתת את צלמיו והשליכם לכבשן האש, והרן יושב ואומר בלבו, אם אברם נוצח אני משלו ואם נמרוד נוצח אני משלו, וכשניצל אברם אמרו לו להרן, משל מי אתה, אמר להם הרן משל אברם אני, השליכוהו לכבשן האש ונשרף, וזהו אור כשדים".

רש"י (לפרק י"ב, פסוק ה'): "אשר עשו בחרן – שהכניסן תחת כנפי השכינה, אברהם מגייר את האנשים, ושרה מגיירת הנשים, ומעלה עליהם הכתוב כאילו עשאו".

- (1) לפי רש"י, מה כל אחד מן המדרשים מלמד על דמותו של אברהם?
 - (2) מהו המידע שהמדרש הראשון מוסיף על המידע שנראה חסר בפשט?
- (7 נקודות)

ב. פירוש רש"י מחנך למידות טובות

- (1) "וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֶשְׂרָה גִּמְלִים מִגְּמְלֵי אֲדָנָיו" (בראשית, פרק כ"ד, פסוק י').
רש"י (לפסוק י'): "מגמלי אדוניו – ניכרין היו משאר גמלים, שהיו יוצאין זמומין...".
ציין מהי המידה הטובה שרש"י מלמד בפירוש זה, וכתוב דוגמה לפסוק אחר מבראשית שבאמצעותו רש"י מלמד מידה זו בפירושו.
- (2) "כָּל-אֱלֹהֵי בְנֵי יִקְטָן" (בראשית, פרק י', פסוק כ"ט).
רש"י (לפסוק כ"ו): "ויקטן – שהיה עניו ומקטין עצמו, לכך זכה להעמיד כל המשפחות הללו".
מהו הבסיס בלשון הכתוב לפירוש זה של רש"י?
כתוב דוגמה לפסוק אחר מבראשית שבאמצעותו רש"י מלמד את החשיבות של מידת הענווה בפירושו.

(7 נקודות)

(שים לב: סעיף ג של השאלה בעמוד הבא.)

ג. "לא מרדבכם מפל העמים חשק ה' בכם ויבחר בכם כי אתם המעט מפל העמים. כי מאהבת ה' אתכם ומשמרו את השבעה אשר נשבע לאבותיכם הוציא ה' אתכם ביד חזקה ויפדך מבית עבדים" (**דברים**, פרק ז', פסוקים ז'-ח').

רש"י: "לא מרובכם - כפשוטו, ומדרשו: לפי שאין אתם מגדילים עצמכם כשאני משפיע לכם טובה, לפיכך חשק בכם. כי אתם המעט - הממעטין עצמכם, כגון אברהם שאמר 'ואנוכי עפר ואפר' וכגון משה ואהרן שאמרו 'ונחנו מה' ".

(1) מדוע בחר ה' בעם ישראל, על פי פשט הפסוקים?

(2) מדוע בחר ה' בעם ישראל, על פי המדרש שבפירוש רש"י?

(6 נקודות)

8. סדר ומבנה בתורה על פי פירוש רמב"ן

בפירושו לויקרא, פרק טז', פסוק כג', קבע רמב"ן "יודרך הכתובים בכל מקום להשלים העניין אשר התחיל בו, אף על פי שיש בו קצת עניין מאוחר למה שזכיר אחר כן".

א. (1) הסבר בלשונך כלל זה.

(2) "ויחית תרח שבועים שנה ויולד את אברם את נחור ואת הרן [...]"

ויהיו ימי תרח חמש שנים ומאתים שנה וימת תרח בחרן [...]

וילך אברם כאשר דבר אליו ה' וילך אתו לוט ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן" (**בראשית** פרק י"א, פסוק כ"ו-פרק י"ב, פסוק ד').

ציין מהו הסדר הנכון של המאורעות שמוזכרים בפסוקים אלה, והסבר מדוע לא נכתבו המאורעות בסדר התרחשותם, על פי הכלל של רמב"ן.

(7 נקודות)

ב. רמב"ן דן גם בפירושו ל**במדבר**, פרק כ"א, פסוק א', בסדר הכתובים בתורה:

"זה כעניין הפרשה שאמרה ברדת המן (**שמות**, פרק ט"ז, פסוקים ל"ד-ל"ה) ויניחהו אהרן לפני העדות למשמרת. ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה [...] עד בואם אל קצה ארץ כנען, והוא לאחר מיתתו של משה".

הסבר כיצד הדוגמה שהביא רמב"ן בפירושו ממחישה את הכלל שקבע (המצוטט בסעיף א').

(7 נקודות)

(שים לב: סעיף ג של השאלה בעמוד הבא.)

ג. עיין **בבמדבר**, פרק א', פסוק א', ופרק ט', פסוקים א'-ח'.

רש"י: "פרשה שבראש הספר [=המפקד שב**במדבר** פרק א'] לא נאמרה עד אייר, למדת שאין סדר מוקדם ומאוחר בתורה. ולמה לא פתח בזה? מפני שהיא גנותן של ישראל, שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא הקריבו אלא פסח זה בלבד".

רמב"ן: "בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים בחודש הראשון - מכאן אמרו חכמים אין מוקדם ומאוחר בתורה. וטעם האיחור הזה היה כי כאשר בא הספר הזה הרביעי [=חומש במדבר] להזכיר המצוות שנצטוו ישראל במדבר סיני לשעתם, רצה להשלים עניין אוהל מועד ותיקונו כל ימי המדבר, והזכיר תחילה הדגלים ומקום האוהל [...] והזכיר קרבנות הנשיאים שהביאו העגלות אשר ישאו אותו [=את המשכן] בהן כל עת היותן במדבר, והשלים קרבנותם בחנוכת המזבח [...] ואחר כך שב להזכיר אזהרה שהזהיר אותם שלא ישכחו מצוות הפסח".

(1) הסבר את הקושי שרש"י ורמב"ן מיישבים בפירושיהם.

(2) הסבר כיצד רמב"ן מיישב קושי זה.

(6 נקודות)

9. מעלתם של ישראל בפירוש רש"י

א. **רש"י (לבראשית, פרק א', פסוק א')**: "אמר רבי יצחק: לא היה צריך להתחיל [את] התורה אלא מ'החודש הזה לכם' (**שמות, פרק י"ב, פסוק ב'**) שהיא מצווה ראשונה שנצטוו בה ישראל. ומה טעם פתח בבראשית?".

(1) מהי התשובה של רבי יצחק על השאלה ששאל?

(2) מה אפשר ללמוד מתשובתו של רבי יצחק על היחס של ה' לעם ישראל?

(7 נקודות)

ב. (1) **עיין בשמות, פרק א', פסוקים א'-ה'.**

רש"י (לפסוק א'): "ואלה שמות בני ישראל – אף על פי שמנאן בחייהם בשמותם, חזר ומנאן במיתתם [אחר מיתתם], להודיע חיבתם שנמשלו לכוכבים, שמוציא ומכניסם במספר ובשמותם, שנאמר (**ישעיהו, פרק מ', פסוק כ"ו**) 'המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא'."

מהו הקושי שרש"י מיישב בפירושו? הוכח את דבריך על פי **בראשית, פרק מ"ו**, פסוקים ח'-כ"ז.

(2) **עיין בדברים, פרק א', פסוקים א'-ה'.**

רש"י (לפסוק א'): "אלה הדברים – לפי שהן דברי תוכחות ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים והזכירם ברמז מפני כבודן של ישראל".

הסבר כיצד למד רש"י מלשון הכתוב על היחס המיוחד של ה' לעם ישראל.

(7 נקודות)

ג. **עיין בשני פירושי רש"י שלפניך:**

"וְלֹא יָכֻלוּ לְהַתְמַהֲמַה וְגַם צִדָּה לֹא עָשׂוּ לָהֶם" (**שמות, פרק י"ב, פסוק ל"ט**).

רש"י: "וגם צדה לא עשו להם – לדרך. מגיד שבחן של ישראל, שלא אמרו היאך נצא למדבר בלא צדה, אלא האמינו והלכנו".

"וַיִּדְבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּשְׁבוּ וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי פִי הַחִירָת בֵּין מִגְדַּל וּבֵין הַיָּם לִפְנֵי בַעַל צֶפֶן נֶכְחוּ תַחֲנוּ עַל הַיָּם [...] וַחֲזַקְתִּי אֶת לֵב פְּרָעָה, וַרְדֵּף אַחֲרֵיהֶם [...] וַיַּעֲשׂוּ כֵן" (**שמות, פרק י"ד, פסוקים א'-ד**).

רש"י: "ויעשו כן – להגיד שבחן ששמעו לקול משה, ולא אמרו היאך נתקרב אל רודפינו, אנו צריכים לברות, אלא אמרו אין לנו אלא דברי בן עמרם".

(1) מהי המידה הטובה של עם ישראל שרש"י משבח בשני הפירושים?

(2) בחר באחד משני הפירושים, והסבר כיצד למד רש"י שבח זה מן הכתוב.

(6 נקודות)

בהצלחה!